

Floribert Baudet

De pen, het zwaard en de kameleon.

Een militair-historische verkenning

De pen, het zwaard en de kameleon.

Een militair-historische verkenning

© Floribert Baudet (2024)

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de auteur
Foto omslag: Kirsten van Santen, Amsterdam

ORATIE

Rede uitgesproken bij de aanvaarding van het ambt van bijzonder hoogleraar Militaire Geschiedenis in het bijzonder die van Nederland aan de Faculteit der Geesteswetenschappen van de Universiteit van Amsterdam op vrijdag 27 september 2024 door Floribert Baudet

Mevrouw de Rector Magnificus, mevrouw de Decaan, leden van het Curatorium van de leerstoel Militaire Geschiedenis in het bijzonder die van Nederland, bestuursleden van de Stichting Wetenschappelijk Onderwijs en Onderzoek NLDA, generaals, collega's uit Amsterdam, Breda en Den Helder, geachte aanwezigen,

Oorlog is een ware kameleon. De militair geschoolden onder u zullen deze uitspraak terstond herkennen als een parafrase van de te pas en te onpas geciteerde Pruisische militair denker Carl von Clausewitz, een ooggetuige van de Franse Revolutionaire en Napoleontische oorlogen, eind 18^e, begin 19^e eeuw, die vaak wordt gezien als de grondlegger van het moderne strategische denken.¹

Clausewitz had natuurlijk gelijk, meer dan hij zelf had kunnen denken. Wat hij ermee bedoelde, was dat oorlog iets ongrijpbaars en veranderlijks is. Je kunt wel denken dat je weet wat je gaat doen, daarvoor een waterdicht plan ontwikkelen en troepen inzetten die precies doen wat je van ze verwacht, en denken dat je dan je doelstelling zal realiseren, maar dat is buiten het toeval, maar vooral de tegenstander gerekend. Die zal er niet alleen alles aan doen om te voorkomen dat jij jouw plan kunt realiseren, maar heeft zelf ook zo zijn ambities en daarvoor wellicht meer over dan jij van tevoren gedacht had. En voor je het weet is de beperkte oorlog, een strategische overval die tot een vlotte regimechange moest leiden omdat je langs niet-militaire weg al het nodige voorwerk dacht te

¹ C. von Clausewitz, *Vom Kriege*, boek 1, hoofdstuk 1, paragraaf 28: "Der Krieg ist also nicht nur ein wahres Chamäleon". Voor een recente bespreking: A. Theis Bollmann en S. Sjøgren, 'Rethinking Clausewitz's chameleon. Is it time for Western militaries to abandon the idea of war's immutable nature?' in Th. Crosbie ed., *Military Politics: New Perspectives* (New York 2023) 49-69, aldaar 54-56. Over Clausewitz' eigen oorlogen en de invloed op zijn denken: P. Donker, *De oorlogen van de jonge Clausewitz: de Franse Revolutionaire Oorlogen en het concept van de absolute oorlog*. FMW Research paper 2011/02 (Breda 2011).

hebben gedaan, uitgegroeid tot een uitputtingsoorlog. Niet alleen is je tegenstander taaier dan gedacht, hij blijkt ook ineens vrienden te hebben die er belang bij hebben dat jij je tanden op hem stuk bijt, omdat ze bang zijn dat zijzelf anders de volgende zijn. En voor je het weet, gaat de oorlog eigenlijk om jouw machtspositie en móet je winnen. Onbedoeld is de oorlog existentieel geworden. Voor jou!

Zie daar het kameleontische karakter van oorlog, opgehangen aan – u had het mogelijk herkend – de dynamiek van de Russische agressieoorlog tegen Oekraïne. Ik had echter ook een willekeurig ander voorbeeld kunnen kiezen, zoals de heroveringspogingen van onze koning Philips II aan het begin van de opstand waaruit de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden ontstond, of de 78 dagen durende *air campaign* van de NAVO tegen het Joegoslavië van Slobodan Milošević in 1999. Denk ook aan de Zevenjarige oorlog, waarin Frederik de Grote zich danig misrekende, en Pruisen alleen dankzij een gelukkig toeval, het aantreden van een nieuwe Tsaar in Rusland, het betalen van een hoge prijs bespaard werd. Op de tekentafel kan het politieke doel binnen handbereik lijken, het plan helder, het gekozen middel logisch en de tegenstander zwak. Oorlog draait echter om interactie, het is, zo u wilt, een sociale activiteit.² Daarbij worden ‘normale mensen in volstrekt abnormale omstandigheden [ge]plaatst, waarbij angst, moed, verbazing, falen en lijden hand in hand gaan’, om de woorden van luitenant-generaal b.d. Mart de Kruif uitgesproken tijdens de Multatuli-lezing 2022, te citeren.³ Oorlog haalt het slechtste in de mens naar boven, maar we zien ook zelfverloochening, doorzettingsvermogen, plichtsbesef en loyaliteit, heroïek wellicht⁴, maar ook miscalculatie, zelfoverschatting

² Vrij naar Clausewitz, *Vom Kriege*, boek 1, hoofdstuk 1, paragraaf 1.

³ M. de Kruif, Multatuli-lezing 2022. [Multatuli-lezing Mart de Kruif: 'Er moet gereede zorg zijn over de toestand van de mentale component van de krijgsmacht' - Defensie Platform](#) (geraadpleegd 15 juni 2024).

⁴De “heroïek” van oorlog voeren is een belangrijk thema in literatuur en wetenschap. Zie recent nog U. Ben-Shalom, R. Moelker, N. Stern en E. Ben-Ari (eds.), *Military heroism in a post-heroic era* (Cham, 2024).

en stom toeval. Geen plan overleeft daardoor het eerste vijand-contact en verdere escalatie ligt altijd op de loer. Welke dynamieken het verloop van de oorlog zullen beïnvloeden en wat zijn impact op langere termijn zal zijn, is van te voren niet duidelijk.⁵ Clausewitz zou bij deze vaststelling instemmend geknikt hebben. In zijn zienswijze manifesteert oorlog zich telkens anders, al blijft het verschijnsel in de kern gelijk. Het is altijd “eine Akt der Gewalt um den Gegner zu zwingen unsere Wille zu thun” zoals hij in het eerste hoofdstuk van *Vom Kriege* schrijft, en draait om de toepassing van geweld omwille van het behalen van politieke doelen.⁶

Het verschijnsel oorlog is echter ook om een andere reden kameleonisch. In onze niet aflatende zoektocht naar nieuwe mogelijkheden om elkaar het leven zuur te maken, hebben we allerhande instrumenten ontdekt en ontwikkeld die op zichzelf wellicht weinig te maken hebben met georganiseerd geweld dat wordt ingezet voor de realisatie van een politiek doel, maar die zich er wel voor blijken te lenen. Er wordt tegenwoordig gesproken van economische oorlogvoering, *lawfare*, *cyber warfare*, *coercive diplomacy*, *information warfare* en zelfs *cognitive warfare*. Geldbuidel, rechtershamer, muis en pen worden zwaard.

Cyber operaties daargelaten zijn de meeste van deze activiteiten niet van recente aard; uit de late Bronstijd en de Oudheid zijn bij voorbeeld al economische blokkades en propaganda-activiteiten bekend. Een voorbeeld van een handelsembargo uit de Bronstijd lijkt te zijn het verbod om handel te drijven met Assyrië dat een Hittitische koning uit het tegenwoordige Turkije oplegde aan zijn vazal Šaušgamuwa. Uit ruwweg hetzelfde tijdvak stammen de monumentale, propagandistische Egyptische schilderijen en reliëfs die de zegetochten van Ramses II tegen de Hittieten en Ramses III tegen de zogenoemde

⁵ Vergelijk T. Barkawi en S. Brighton, ‘Powers of War: Fighting, Knowledge, and Critique’, *International Political Sociology* 5, 2 (2011) 126-143.

⁶ C. von Clausewitz, *Vom Kriege*, boek 1, hoofdstuk 1, paragraaf 2, en paragraaf 24.

Zeevolkeren verbeelden. En we danken de afbeelding van de heersende vorst op onze munten aan het Hellenistische besef dat imago macht genereert.⁷ Information warfare zien we onder meer in de periode van de godsdienstoorlogen, waar de strijdende partijen behalve piek en haakbus ook pamfletten in de strijd wierpen.

Wat nieuw lijkt te zijn, is dat deze activiteiten de laatste decennia expliciet worden gezien als onderdeel van het fenomeen oorlog. Het begrip oorlog lijkt derhalve zelf aan erosie onderhevig. Een vijftien jaar terug bij voorbeeld lanceerde de Amerikaan Frank Hoffman het begrip *hybrid warfare*, een containerbegrip voor allerlei activiteiten die met elkaar gemeen hebben dat ze centraal gecoördineerd lijken te worden en daarom lijken te passen binnen één overkoepelende strategie waarbij desgewenst ook een plaats is ingeruimd voor georganiseerd militair geweld.⁸ Hoffman zag deze vorm van oorlog ontstaan in de Palestijnse *intifada* en in het optreden van Hezbollah. Het begrip nam sindsdien een hoge vlucht, en wordt nu gebruikt om het militair optreden en verder gedrag van Rusland en ook China te karakteriseren. Het jongste buzzword – of ik moet er een gemist hebben – *gray zone warfare*⁹ omvat allerlei kwaadwillende activiteiten in het vermeende grijze gebied tussen oorlog en

⁷ G.M. Beckman, T.R. Bryce en E.H. Cline, *The Ahhiyawa Texts* (Society of Biblical Literature, Atlanta 2011) 50–68; J. Lendering, *Oorlogsmist. Veldslagen en propaganda uit de oudheid* (Amsterdam 2006). Zie ook R. Strootman, *Gekroonde goden. Hellenistische vorsten van Alexander tot Kleopatra* (Amsterdam 2005). Caesars *Commentarii de bello Gallico* en *Commentarii de bello civile* waren behalve geschiedschrijving ook bewuste pogingen de persoon Caesar aan de man te brengen.

⁸ J.N. Mattis en F. Hoffman, 'Future warfare: the rise of hybrid warfare', *U.S. Naval Institute Proceedings* 131,11 30-32; F. Hoffman, *Conflict in the 21st Century: the rise of hybrid warfare* (Potomac Institute for Policy Studies, Arlington, VA 2007).

⁹ Ch. Cleveland, S. Pick en S. Farris, 'Shedding light on the Gray Zone: A new approach to human-centric warfare', *Army Magazine*, (17 augustus 2015); Ph. Kapusta, 'The Gray Zone', *Special Warfare Magazine* (oktober-december 2015) 19-25; M. Mazarr, *Mastering the Gray Zone: Understanding a Changing Era of Conflict* (Carlisle, PA, 2015). Voor een kritiek: D. Stoker en C. Whiteside,

vrede. Wat een dergelijke term aan ons begrip toevoegt en waarin het verschilt van het begrip internationale betrekkingen, is niet zonder meer duidelijk en ik zal vandaag ook geen poging wagen die vraag te beantwoorden.

Daarnaast woedt, met name binnen de politicologie en strategische studies, een debat over de vraag of Clausewitz' opvatting dat oorlog een politiek instrument is om politieke doelen te halen, niet onjuist is. In sommige delen van de wereld lijkt oorlog immers endemisch te zijn, en een doel op zich. Een andere fundamentele kritiek betreft Clausewitz' focus op de nationale oorlogvoerende staat. Weliswaar besteedt hij ook enige aandacht aan de *Kleinkrieg*, de guerrilla, maar dit alles nog steeds in de context van het Europese statenstelsel.¹⁰

Sommige commentatoren hebben voorts de vraag opgeworpen of, in het licht van de vanuit Westers perspectief onbevredigende uitkomsten van vredesmissies en stabilisatieoperaties, de inzet van geweld nog wel een politiek doel naderbij kan brengen.¹¹ En waar mijn Bredase instelling een samenwerkingsovereenkomst heeft met het *Changing Character of War* project van de universiteit Oxford, een project dat de Clausewitziaanse dichotomie natuurkarakter tot uitgangspunt neemt, stelden mijn Deense collega's Theis Bollmann en Sjøgren recent de veronderstelde onveranderlijke *natuur* van het verschijnsel oorlog juist ter discussie.¹²

'Blurred Lines: Gray-Zone Conflict and Hybrid War—Two Failures of American Strategic Thinking', *Naval War College Review* 73,1 (2020) 12-48. Zie ook C. Libiseller, "'Hybrid warfare" as an academic fashion', *Journal of Strategic Studies* 46,4 (2023) 858-880.

¹⁰ Vgl. M. van Crefeld, *On future war* (Londen 1991); J. Keegan, *A history of warfare* (Londen 1993); M. Kaldor, *New and old wars* (Londen 1999); J. Angstrom en I. Duyvesteyn, *Rethinking the Nature of War* (Londen 2005). idem (red.), *Modern War and the Utility of Force: Challenges, Methods and Strategy* (Londen 2010).

¹¹ Zie bij voorbeeld R. Smith, *The utility of force* (Londen 2005).

¹² A. Theis Bollmann en S. Sjøgren, 'Rethinking Clausewitz's chameleon. Is it time for Western militaries to abandon the idea of war's immutable nature?'

Waarover hebben we het als we het woord oorlog gebruiken? Sommige commentatoren betogen dat de zoektocht naar steeds nieuwe termen die ook het net steeds wijder lijken uit te gooien, juist het kameleontische karakter van het verschijnsel oorlog illustreert.¹³ Laten al die definities en buzzwords, en de gretigheid waarmee ze worden omarmd, echter niet vooral zien dat het verschijnsel ten diepste ongrijpbaar is?

*

Het voorgaande stelt politici en militairen voor uitdagingen. Het roept echter ook de vraag op wat de zoektocht naar steeds nieuwe begrippen om het fenomeen oorlog te duiden, betekent voor de beoefening van de discipline van de militaire geschiedenis, een vakgebied, en ik zeg nadrukkelijk *een*, dat zich immers dient te verhouden tot het verschijnsel oorlog. In het vervolg van deze voordracht hoop ik u mee te nemen op een verkenning.

Als geschiedenis, met Huizinga, de geestelijke vorm is waarin een cultuur zich rekenschap geeft van haar verleden¹⁴, dan is militaire geschiedenis de geestelijke vorm waarin een samenleving zich rekenschap geeft van haar georganiseerd gebruik van geweld. Het vakgebied had in oorsprong een sterk didactisch karakter – toekomstige generaties dienden zich te spiegelen aan de *aristeia* dan wel

in Th. Crosbie ed., *Military Politics: New Perspectives* (New York 2023) 49-69, aldaar 54-56.

¹³ Vergelijk M. Formisano en H. Böhme, *War in words. Transformations of war from antiquity to Clausewitz* (Berlijn en New York 2010); M. Strohn (ed.), *Winning Wars. The Enduring Nature and Changing Character of Victory from Antiquity to the 21st Century* (Havertown 2021). A. Gruszczak en S. Kaempf (eds.), *Routledge handbook of the future of warfare* (Abingdon, Oxon.; New York, NY: Routledge, 2024).

¹⁴ J. Huizinga, 'Over een definitie van het begrip geschiedenis', in idem, *Cultuurhistorische verkenningen* (Haarlem 1929) 156-168. Heruitgegeven in idem, *Verzamelde werken, deel VII. Geschiedwetenschap; hedendaagse cultuur* (Haarlem 1950) 95-103, citaat op 102.

de *fortia facta maiorum* – de grote daden van de voorzaten. Deze lessen strekten zich daarom niet enkel uit tot het gevecht zelf, maar ook tot het morele en het politieke domein waar de vraag of er oorlog moest worden gevoerd, met welk doel, en welke prijs het te realiseren doel waard was, werd gesteld en beantwoord. De oudste vormen van militaire geschiedenis – denk aan Thucydides, Herodotus, Xenophon, Polybius – kijken daarom ook als vanzelfsprekend verder dan de inzet van de krijgsmacht en de tactiek die daarbij werd gebruikt.¹⁵

Het is mede daarom des te opmerkelijker dat het vakgebied de slag van de professionalisering van de geschiedwetenschap van de 19^e eeuw in eerste instantie gemist heeft. Waar andere vormen van geschiedbeoefening vanaf die tijd afstand namen van de overtuiging dat de bestudering van de geschiedenis *direct toepasbare* lessen in het heden oplevert en zich de vraag gingen stellen hoe historici eigenlijk aan hun kennis kwamen en hoe betrouwbaar die kennis is, is die praktische gerichtheid en blindheid voor methodologische vraagstukken lang blijven bestaan op de militaire academies en krijgsscholen die in de loop van die eeuw als paddenstoelen uit de grond schoten. Daar voorzag de geschiedbeoefening immers in een behoefte.

Tot die in de 18^e eeuw leerden aspirant-officieren het vak in de praktijk, maar vanaf de tweede helft van die eeuw werden her en der academies opgericht, op het oog wetenschappelijke instellingen – vandaar de naam – waar de aspirant in een veiliger omgeving kennis maakte met de uitdagingen van zijn toekomstige werkkring. Bij gebrek aan persoonlijke ervaring bood de studie van de militaire geschiedenis een welkom aanknopingspunt om het verschijnsel oorlog en de eisen die het aan militaire leiders stelt, te doorgronden. Ook diende ze de juistheid van de vigerende doctrine te illustreren,

¹⁵ Herodotus, *Historiën*; Thucydides, *De geschiedenis van de Peloponnesische oorlog*; Xenophon, *Hellenika*, idem, *Anabasis* en *Kuropaideia*; Polybius, *Historiën*.

het geheel van opvattingen over de wijze van optreden, dat was gedestilleerd uit diezelfde geschiedenis. Aan de studie van de militaire geschiedenis werden ook tijdloze waarheden betreffende strategische grondbeginselen en uitgangspunten ontleend.¹⁶ De vraag of dat eigenlijk wel kon, en zo ja, hoe dan werd niet gesteld. Voor zover het vakgebied aan civiele universiteiten voet aan de grond kreeg, ontwikkelde het zich in die periode evenmin sterk. Het was bij uitstek grote-mannengeschiedenis, en sterk verbonden met de idee van de nationale staat, al was de beschrijving van het krijgsbedrijf veelal losgezongen van zijn politieke en maatschappelijke context. Hans Delbrück, hoogleraar aan de Universiteit van Berlijn, vormde eind 19^e, begin 20^e eeuw een uitzondering.¹⁷

Buiten de militaire en de civiele academie ontwikkelde militaire geschiedenis zich intussen tot de meest populaire vorm van geschiedbeoefening. In de meeste buitenlandse kunt u in de boekhandels, of zelfs in de supermarkt, planken vol militaire geschiedenis vinden, doorgaans studies van de grootse verrichtingen van de eigen krijgsmacht dan wel van de huiveringwekkende daden van haar tegenstrevers. Het interessante is dat veel van de auteurs van dit soort boeken er een dik belegde boterham mee kunnen verdienen. Dat stemt tot jaloezie, zeker als ik mijn eigen omzetcijfers bekijk.

Wanneer men echter de moeite neemt, te kijken naar de methodologische onderbouwing van veel van dat werk, dan is die vrij

¹⁶ Hierover F. Baudet, 'Ranke and Files. History and the military', *Storia della storiografia* 59-60 (2011) 66-86. Hedendaagse krijgsmachten zijn in hun hang naar grondbeginselen schatplichtig aan Jomini (19^e eeuw) en Fuller (20^e eeuw), exponenten van een veel langere traditie. Een vroeg voorbeeld is Aeneas Tacticus (4^e eeuw v. Chr.) die een handboek schreef over de vraag hoe een beleg te doorstaan.

¹⁷Over Delbrück, S. Lange, *Hans Delbrück und der Strategiestreit. Kriegführung und Kriegsgeschichte in der Kontroverse 1879-1914* (Freiburg im Breisgau 1995).

mager. Terwijl oorlog voeren de meest chaotische, complexe en weerzinwekkende activiteit is die mensen kunnen ontplooiën, is de weerslag ervan op papier veelal een versimpeling. We lezen bij voorbeeld in populairwetenschappelijke literatuur dat de vergeefse Nederlandse inspanningen in mei 1940 de aanzet hebben gegeven voor de uiteindelijke geallieerde overwinning.¹⁸ Of er is een focus op technische details – het aantal knopen op de uniformjas of de technische eigenschappen van het materieel – terwijl opleiding, doctrine en achterliggende politieke en strategische denkbeelden worden veronachtzaamd. Zo lezen we over D-Day dat de kogels de militairen om de oren vlogen, dat Heinz Severloh op Omaha Beach vanuit *Widerstandsnest 62* in zijn eentje een slachting aanrichtte onder de Amerikaanse GI's, en dat er heldendaden werden verricht. En dat laatste doorgaans uitsluitend aan geallieerde zijde, en zonder nadere definitie.¹⁹ De focus op individuele ervaringen die dit type boek doorgaans kenmerkt is stellig waardevol, maar de herinneringen zelf zijn niet zonder meer juist en dit soort gesimplificeerde beelden werken door in films en games, die, hoe zorgvuldig ook vormgegeven, op hun beurt invloed hebben op de wijze waarop oorlog in de samenleving wordt gepercipieerd. Ze worden ook herhaald op social media.

De vraag hoe we dit alles weten, wordt weinig gesteld, terwijl de behoefte om helden te identificeren miskent hoe groot de rol van het toeval in het gevecht is, en hoe weinig de geallieerde planners in 1944 anderzijds aan het toeval hebben overgelaten. Het was, gezien de getalsverhoudingen, onwaarschijnlijk – hoewel niet

¹⁸ Deze gedachte werd al tijdens de bezettingsperiode ontwikkeld in de illegale pers (bv. *Je Maintiendrai*, 4,10 (januari 1944) en 4,14 (maart 1944), *Vrij Nederland* 1,11, 10 mei 1941 en *De telex*, 5 mei 1945) en vond nadien zijn weg naar het werk van onder meer Eppo Brongers.

¹⁹ H. Severloh, *WN 62 – Erinnerungen an Omaha Beach Normandie*, 6. Juni 1944 (Springe 2004). Het zijn ook juist dat soort boeken dat het beeld bepaalt, denk aan C. Ryan, *The longest day* (New York 1959) of S. Ambrose, *Band of brothers* (New York 1992).

onmogelijk – dat de landing zou mislukken. *Supreme allied commander* Dwight Eisenhower hield er dan ook rekening mee. En hoewel ik de militairen die op die 6^e juni landden allerm minst benijd, waren aanzienlijk hogere verliezen ingecalculeerd dan uiteindelijk te betreuren vielen. De cruciale vraag was hoe die tijdelijke en plaatselijke geallieerde overmacht zou kunnen uitbreken uit het bruggenhoofd dat ze op die eerste dag zou vestigen.²⁰ Het stafwerk dat daarvoor nodig was, leent zich echter niet voor een film, laat staan voor een game, terwijl ook reenactors dit thema doorgaans links laten liggen.²¹

Dit vraagstuk treft men echter wel aan in meer onderbouwde studies. Deze studies zijn het resultaat van een inhaalslag die het vakgebied vanaf de jaren zeventig heeft ingezet. In eerste instantie ontstond daardoor op universiteiten de zogeheten *war and society*-benadering, een benadering die, kort samengevat, krijgsmachten en oorlogen zag als verschijnselen die niet goed in isolement konden worden bestudeerd. Deze benadering stelde de relatie tot de samenleving centraal: die fourneerde immers het geld, verschaft de morele en politieke legitimering voor de inzet van een krijgsmacht, ze leverde de militairen en ondervond de gevolgen van oorlogshandelingen.

De opkomst en populariteit van deze benadering had veel te maken met het ongemak dat in *academia* werd gevoeld over de Vietnamoorlog.²² Ze wortelt deels in de confrontatie met in oorsprong linksgeoriënteerde civiel-wetenschappelijke trends en politieke denkbelden en maakt uitbundig gebruik van inzichten en concepten uit andere takken van wetenschap, met name uit de sociale wetenschappen, en ook uit de sociale geschiedenis. Deze confrontatie leidde tot nieuwe inzichten en zorgde voor een verschuiving van

²⁰ Zie b.v. O. Wieviorka, *Histoire du débarquement en Normandie. Des origines à la libération de Paris* (Parijs 2007). In Engelse vertaling *Normandy. The landings to the liberation of Paris* (Cambridge, Mass; Londen 2008).

²¹ Ik laat hier bewust het thema *reenactment* verder buiten beschouwing, maar hoop daar in de toekomst nog eens aan toe te komen.

²² Baudet, 'Ranke and files', 372.

de focus van de generaal of de admiraal naar de ervaringen van de gewone militair. Maar zoals Morillo en Pavkovic ooit met enige spot signaleerden, de relatie tussen samenleving en krijgsmacht nam zo'n centrale positie in dat krijgsmachten in de *war and society*-benadering van alles deden, behalve vechten: 'armies were recruited, organized, fed, paid, and sent home; they sometimes marched, but they never fought'.²³

Uit het ongemak hierover ontstond een andere stroming, één die ooit als *new military history* kon worden aangemerkt, maar inmiddels al ruim veertig jaar bestaat en vooral op militaire academies ingang heeft gevonden. Deze stroming richt zich op de analyse van het daadwerkelijke militaire optreden. Daarbij kan worden gedacht aan achterliggende concepten, bewapening, opleiding en training, planning en uiteraard de inzet zelf en de gevolgen daarvan, ook op het niveau van de individuele militair. Dit wil overigens niet zeggen dat krijgsmachten die weinig worden ingezet niet zouden kunnen worden bestudeerd. Ook zij maken immers plannen en hebben ideeën over de toekomstige oorlog en hun rol daarin, wat wordt weerspiegeld in opleidingen en materieelbeleid.²⁴

Net als de *war and society*-benadering maakt deze benadering gebruik van inzichten uit andere vakgebieden. Ook besteedt ze aanzienlijk meer aandacht aan methodologische vraagstukken dan haar eendimensionale voorganger die tot dan toe het militair-historisch onderwijs en onderzoek domineerde. De vraag hoe we weten wat we denken te weten, speelt, op Westerse academies sindsdien een nadrukkelijker rol dan voorheen.²⁵ Ogenscheinlijk gaat

²³ S. Morillo en M.F. Pavkovic, *What is military history?* (2e editie; Londen, 2013) 42. Vergelijk D.A. Yerxa, *Recent themes in military history: Historians in conversation* (Columbia, SC 2008) 5.

²⁴ Zie op dit punt onder meer W. Klinkert, *Van Waterloo tot Uruzgan: de militaire identiteit* (Amsterdam 2007).

²⁵ Zie H. de Jong en F. Baudet, 'Conflicts, images and military education: a delicate relationship', in W. Klinkert e.a. (red.), *Educating Officers: The*

het dan ook goed met het vakgebied. In de inleiding van haar *War. How conflict shaped us*, verschenen in 2020, signaleert de Canadese historica Margaret MacMillan, verbonden aan Oxford University, evenwel het volgende:

*(....) in the majority of western universities, the study of war is largely ignored, perhaps because we fear that the mere act of researching and thinking about it means approval. (....) War or strategic studies are relegated, when they exist, to their own small enclosures where those called military historians can roam away, digging up their unsavoury tidbits and constructing their unedifying stories, and not bother anyone else.*²⁶

Deze signalering staat niet op zichzelf. We vinden vergelijkbare observaties in het werk van tal van vooraanstaande militaire historici.²⁷ Als oorzaken wijzen ze, met MacMillan, aan de weerzin tegen het krijgsbedrijf, de gedachte dat bestudering ervan oorlog in de hand werkt, en de idee dat het niet de taak van *academia* is om daaraan mee te werken. De laatste decennia is er, zegt één van hen, op de universiteiten bovendien een klimaat ontstaan waarin niet zo zeer nieuwsgierigheid naar hoe het was, maar naar hoe het had

Thinking Soldier - The NLDA and the Bologna Declaration (Den Haag 2019) 211-229; W. Klinkert, 'Bologna Meets the Battlefield – Using Historical Battlefields in Modern Academic Military Education', in W. Klinkert, H. de Jong e.a., (red.), *NL ARMS Netherlands Annual Review of Military Studies 2019 Educating Officers: The Thinking Soldier - The NLDA and the Bologna Declaration* (Den Haag 2019). Vgl. F. Baudet, 'Quelques réflexions sur l'exploitation du passé dans les forces armées', *Air and Space Power Journal – Africa and Francophonie* 4,4 (2013) 4-14.

²⁶ Margaret MacMillan, *War*, 5.

²⁷ Zie bv M. Hughes en W.J. Philpott (eds.), *Palgrave advances in modern military history* (Londen 2006) 1-2; Morillo and Pavkovic, *What is military history*, 39-40 en N.B. Poulsen, 'Military history: an introduction', in A. Sookermany (ed.), *Handbook of military sciences* (Cham, 2022) https://doi.org/10.1007/978-3-030-02866-4_24-1, 6-7.

moeten zijn en waarom dat niet het geval is, de leidende filosofie is geworden. Emancipatiebewegingen en identity politics zouden zich meester hebben gemaakt van het academische curriculum.²⁸ Deze groep beoefenaars van het vakgebied der militaire geschiedenis ziet zich dan ook als de inwoners van het welbekende Gallische dorpje dat – wellicht – tegen beter weten in hardnekkig weerstand blijft bieden aan de Romeinse overweldigers.

Hoewel *Astérix* me, ik geef het graag toe, vele uren kostelijke lectuur heeft opgeleverd, denk ik dat deze defensieve grondhouding het vakgebied der militaire geschiedenis geen goed doet. De discipline hoort niet alleen integraal deel uit te maken van het brede palet aan academische disciplines dat een universiteit aanbiedt, maar de beoefening ervan dient bij uitstek niet in isolement plaats te vinden. Een zelfverkozen isolement leidt al snel tot een zich wentelen in het eigen gelijk en intellectuele bloedarmoede. De bevraging van

²⁸ M. Hastings, 'American universities declare war on military history', <https://www.Bloomberg.com/opinion/articles/2021-01-31/max-hastings-us-universities-declare-war-on-military-history> (geraadpleegd 27 augustus 2024). Zie voor een weerlegging: W. Hitchcock en M. Herwig, 'There is more war in the classroom than you think', <https://warontherocks.com/2021/09/-there-is-more-war-in-the-classroom-than-you-think/> (geraadpleegd 27 augustus 2024). Het geluid dat militaire geschiedenis onder druk staat, klinkt overigens al decennia: in 1980 typeerde William McNeill het vakgebied als een "intellectueel ghetto"; McNeill, 'Modern European history' in M. Kammen (ed.), *The Past Before Us: Contemporary Historical Writing in the United States* (Ithaca, NY 1980) 99–100. Zie daarnaast bijvoorbeeld: J.A. Lynn, 'The Embattled Future of Academic Military History', *Journal of Military History*, 61 (1997) 777-789; Victor D. Hanson, 'The dilemmas of the contemporary military historian', in E. Fox-Genovese and E. Lasch-Quinn (eds.), *Reconstructing history: the emergence of a new historical society* (Londen 1999) 198-201. De laatste jaren zouden ook andere subdisciplines, of de geschiedbeoefening als geheel, op de rand van de afgrond staan: H. Brands and F.J. Gavin, 'The Historical Profession is Committing Slow-Motion Suicide', <https://warontherocks.com/2018/12/the-historical-profession-is-committing-slow-motion-suicide/> (geraadpleegd 27 augustus 2024), F. Logevall en K. Osgood, 'Why did we stop teaching political history', *New York Times* 29 augustus 2016.

de eigen uitgangspunten die niet a priori worden gedeeld door andere leden van de academische gemeenschap is noodzakelijk voor een gezonde ontwikkeling van het vakgebied. Het is juist dat besef dat de voorvechters van zowel de *War and Society* als de *New Military History*-benadering inspireerde tot methodologische vernieuwing en nieuwe vragen aan het kenobject, en dat een deel van het vakgebied heeft gebracht tot een academisch niveau en heeft geleid tot verrijkende inzichten. Het is zaak om daarmee door te gaan, binnen de civiele academie, maar ook binnen de militaire, en nieuwe methodologieën en nieuwe perspectieven te incorporeren. Dat alleen doet recht aan de complexiteit en de politieke, maatschappelijke, culturele en emotionele impact van het verschijnsel oorlog. Doen we dat niet en sluiten militair-historici zich op in hun eigen gelijk, dan wordt militaire geschiedenis een voorwoord, of een verzameling anekdotes over grote mannen en vrouwen van vroeger – iets dat militairen hapklare lessen belooft maar waar ze in de praktijk niets aan hebben omdat de geschiedenis zich niet herhaalt en meestal ook niet rijmt²⁹, en dat de universitaire gemeenschap en belangrijker nog, de samenleving als geheel berooft van een dieper, en o zo noodzakelijk inzicht in het verschijnsel oorlog.

Is een zelfverkozen of extern opgelegd isolement derhalve niet wenselijk, dat geldt ook voor een situatie waarin de terechte wens verdrukten een stem te geven, ertoe leidt dat de studie van het verschijnsel oorlog zich uitsluitend richt op, zoals MacMillan het noemde, *unsavoury tidbits* en *unedifying stories*, of dat nu misdragingen van militairen zijn of zakelijke belangen van het al dan niet vermeende militair-industrieel complex. Daarin worden de overwegingen om te besluiten tot het voeren van oorlog een karikatuur, en de onderliggende partij per definitie de morele overwinnaar. Dat

²⁹ Naar “history doesn’t repeat itself but it sometimes rhymes”, een zinsnede die wordt toegeschreven aan Mark Twain. In zijn gepubliceerd werk ontbreekt ze overigens.

ontneemt het zicht op de veelvormigheid en de onvoorspelbaarheid van het verschijnsel oorlog in heden en verleden. Een verschijnsel waarvan *unsavoury tidbits* en *unedifying stories* inderdaad deel uitmaken, een onlosmakelijk deel zelfs, maar dat geldt ook voor de ontwikkeling van materieel en ceremonieel of voor niet-ingewijden onbegrijpelijke fraseologie in doctrinepublicaties.

In de samenleving en ook binnen de krijgsmacht is echter ook een ander geluid nadrukkelijk aanwezig, misschien zelfs nadrukkelijker dan een aantal jaar terug. Dat is de zienswijze dat de historicus primair tot taak heeft de grootsheid van de eigen natie te belichten. Zo zou de militair-historicus zich verre dienen te houden van conclusies die veteranen of het aanzien van de krijgsmacht zou kunnen schaden. Veteranen zijn in deze lezing door politieke besluitvorming in situaties gebracht waarin ze zich ook maar hadden te redden; eigenlijk zijn zij slachtoffers, of mensen die alleen maar hun plicht deden en dus boven kritiek verheven zijn. Historici, zoals mijn collega's van het Nederlands Instituut voor Militaire Historie die participeerden in het ODGOI-project over de oorlog tegen Indonesië, en onwelkome conclusies trokken, wordt verweten onvoldoende rekening te hebben gehouden met destijds geldende opvattingen. Ze heten bovendien gegijzeld te zijn door ideologische vooringenomenheid en zelfhaat. Of er wordt gezegd dat buitenstaanders zich überhaupt geen voorstelling kunnen maken hoe het was en dus hun mond moeten houden. Eenzelfde geluid klonk ook naar aanleiding van het verschijnen, in 1990, en een voorgenomen herdruk, een aantal jaren later, van een wetenschappelijke studie naar de nederlaag van 1940.³⁰

³⁰ Zie <https://www.ind45-50.org/open-brief-bauke-geersing> met links naar verdere brieven. Vergelijk ook het kort geding, in 2000 aangespannen door een groep veteranen tegen het ministerie van Defensie en NIMH-historici Herman Amersfoort en Piet Kamphuis dat erop gericht was laatstgenoemden te dwingen passages in het door hun geredigeerde boek *Mei 1940* uit 1990 aan te passen aan de inzichten van de veteranen. Zie onder meer <https://www.grebbeberg.nl/index.php?page=de-zaak-jagtenberg>. De mate

Hoewel ik de emotie begrijp, denk ik niet dat deze twee grondhoudingen ons op eigen kracht verder gaan brengen, niet als discipline, en niet als samenleving. In hun wisselwerking zijn ze echter onmisbaar. Ze vormen twee van de polen waartussen het vakgebied militaire geschiedenis in een zekere staat van evenwicht wordt gehouden.³¹ De ene pool bestaat in de kern uit de zienswijze dat de krijgsmacht een machtsinstrument is dat vrijheden ontnemt en individualiteit onderdrukt; de andere uit de opvatting dat de krijgsmacht juist de garantie vormt voor rechten en vrijheden en boven kritiek verheven zou moeten zijn omdat militairen bij de uitoefening van die taak grote persoonlijke offers brengen.

De derde en laatste pool wordt gevormd door de gedachte dat het mogelijk is om hapklare en ook praktisch toepasbare lessen, ja zelfs militaire principes te identificeren uit het verleden. Aan de hand daarvan kan worden vastgesteld of de krijgsmacht – destijds, maar ook nu – op haar taak is toegerust en kan worden verklaard waar het mis ging, opdat het de volgende keer beter zal gaan. Met de zich in toenemende mate samenvattende wolken aan de oostelijke hemel, is de verleiding in krijgsmacht en samenleving om te zien naar het verleden in de hoop dat Clio Mars de juiste richting wijst, alom aanwezig, zoals tot 2014 toen westerse krijgsmachten ver van huis werden ingezet, primair werd gekeken naar ervaringen uit koloniale oorlogen. Dat is volstrekt legitiem – zolang men beseft dat de geschiedenis vooral rijmt omdat wijzelf parallellen en analogieën zien en daarnaar handelen.³²

waarin een samenleving vrijelijk over haar verleden kan discussiëren en waarin pijnlijke conclusies kunnen worden getrokken, vormt een indicatie van de algemene staat van een land. Zie ook het Network of Concerned Historians (<https://www.concernedhistorians.org>).

³¹ Vrij naar de metafoor die Clausewitz gebruikt om uit te leggen welke elementen het verschijnsel oorlog kenschetsen, de *wunderliche Dreifaltigkeit*

³² Zie o.m. F.H. Baudet, 'The War on Ukraine, a warning from history', in M.G.D. Rothman, L. Peperkamp en S.J.H. Rietjens (eds.), *Reflections on the Russian-Ukrainian War* (Leiden 2024) 21-39 en G. Khislavski, 'Weaponizing

Vanuit elk van deze drie polen – wellicht het best kort samen te vatten als weerzin, fascinatie en praktijkgerichtheid – doet het vakgebied zich anders voor en ziet ook het kenobject er anders uit. Net als oorlog heeft ook militaire geschiedenis een kameleontisch karakter. Juist het spanningsveld tussen deze polen leidt echter tot de interessante vragen, en alleen samen kunnen ze helpen het verschijnsel oorlog en de menselijke omgang ermee, te doorgronden en te duiden.

Militaire geschiedenis draait om het denken en handelen van mensen met als doel een tegenstrever te dwingen hun wil te doen, het gebruik van wetenschappelijke inzichten daarbij inbegrepen. Die inzichten zijn tijdgebonden, maar ideeën over het verleden kleuren bij voortduring onze percepties van het heden en onze verwachtingen over de toekomst. Zoals William Faulkner schreef, ‘the past is never dead, it’s not even past’.³³ Het is vooral dit besef dat wetenschappelijke militaire geschiedenis doet verschillen van verwante disciplines als Conflict Studies, Strategic Studies of War Studies. Hoewel we uiteraard patronen onderkennen en verklaringen hopen te geven, gaat het ons niet om de ontwikkeling van theorie, laat staan de inpassing van empirie in een theoretisch construct.³⁴ We bieden alle ruimte aan het contingente en het ongerijmde. Wij hechten bovendien waarde aan discontinuïteit. Juist omdat de studie ervan belangrijke inzichten oplevert.

Militaire geschiedenis gaat voorts over de effecten van die inzet op afzonderlijke militairen en op de samenleving; het gaat om ideeën over wie ‘militair’ is, en wat dat dan behelst, en over de verbeelding van oorlog in kunst en cultuur en de doorwerking van die verbeelding in de wijze waarop krijgsmacht en samenleving zich voorbereiden op oorlog. Het vakgebied bestudeert veranderingen in

History. Russia’s War in Ukraine and the Role of Historical Narratives’, *Journal of Applied History* 4 (2022) 102–125.

³³ W. Faulkner, *Requiem for a nun* (Londen 1951) 73.

³⁴ P. Burke, *History and Social Theory* (Ithaca en New York, 1992) passim, m.n. 164–65; Baudet, ‘Ranke and files’.

opvattingen over rechtmatige en onrechtmatige geweldstoepassing en richt zich op de vraag hoe de staat met zijn burgers omgaat en wat deze van zijn burgers kan of mag eisen. Het richt zich daarmee ook op het lerend vermogen van een militaire organisatie. Wie stelt vast wat er geleerd moet worden? Hoe worden ervaringen geïnternaliseerd? Het richt zich op militaire technologie, die enerzijds een weerslag is van ervaringen en bestaande ideeën, maar anderzijds nieuwe en soms onverwachte mogelijkheden schept. En het besteedt aandacht aan de verheffing van steeds nieuwe verschijnselen tot machtsmiddel om een tegenstrever te dwingen jouw wil te doen. Het stelt uiteindelijk de aanname dat oorlog een politiek doel dient, of kan dienen, ter discussie. De studie van deze wirwar aan elementen in hun onderlinge samenhang leidt, met vallen en opstaan wellicht, uiteindelijk tot een beter begrip van het kenobject, een begrip dat onmisbaar is.

In een tijdsgewricht als het onze, waarin zoveel fenomenen onder het begrip ‘oorlog’ worden geschaard, is het bovendien onvermijdelijk dat de militaire geschiedenis zich ook met thema’s bezig zal houden die tot een paar jaar terug niet met deze discipline werden geassocieerd. Er wordt gesproken over de weaponization van migratie; de geschiedenis van de eerste cyberoorlog, een oorlog waarin niemand omkwam, is al geschreven, en militair-historici storten zich op thema’s als desinformatie en science fiction.³⁵ Zoals

³⁵ H. de Jong, ‘Aliens en militaire geschiedenis. Oorlog en oorlogvoering in science fiction’, *Militaire spectator* 193,2 (2024) 69-84 en de daar aangehaalde literatuur. Over de cyber operaties en de vraag of we niet nu reeds in oorlog zijn, recentelijk: H. Modderkolk, *Het is oorlog en niemand die het ziet* (Amsterdam 2019). De vraag of cyber war bestaat is inzet van discussie. Een bespreking van de verschillende perspectieven is te vinden in C. Ashraf, ‘Defining cyberwar: towards a definitional framework’, *Defense and Security Analysis*, 37,3 (2021), 274–294. <https://doi.org/10.1080/14751798-2021.1959141>. Uit de veelheid van studies over cyber war / cyber-operaties: J. Scott, *Russian cyber operations: coding the boundaries of conflict* (Washington 2020) en A. Greenberg, *Sandworm: A new era of cyberwar and the hunt for the Kremlin's most dangerous hackers* (New York 2019).

niet zonneklaar is wat ‘oorlog’ anno 2024 is, laten ook de grenzen van het vakgebied militaire geschiedenis zich niet zo scherp markeren.³⁶ Ook *deze* kameleon laat zich niet zomaar typeren. En dat is goed. Die conclusie mag schuren, is voor sommigen onder u wellicht onbevredigend, maar stimuleert nieuwe vragen en inspireert nieuwe invalshoeken. Het dwingt de militair-historicus immers om zich te begeven op nieuwe terreinen, waarop ontmoetingen met beoefenaars van andere disciplines onvermijdelijk zijn. Ik zie daarnaar uit.

Geachte aanwezigen,

Ik kom geleidelijk aan het eind van mijn betoog en het is zaak de tot nu toe vrij abstracte terreinoriëntatie om te zetten in een operatieplan. De komende jaren hoop ik in samenwerking met een aantal partners, onder wie de gemeente Amsterdam, het Scheepvaartmuseum, de Amsterdam Humanities Hub en uiteraard het Marine-Etablissement Amsterdam, een deel van mijn tijd te besteden aan een project, dat zich richt op de Oostelijke Eilanden hier ter stede, en het Marineterrein in het bijzonder. Dat gebied heeft vele gezichten gekend, droeg in sterke mate bij aan de opkomst van de Republiek als grote mogendheid, was een aanjager van maritiem-militaire innovatie, maar ook een plek waar arbeiders zich afbeulden voor een paar stuivers en waar één van de eerste vakbonden in Nederland ontstond.³⁷ Doel van het project is met gebruikmaking van moderne digitale middelen de veelvormige maritieme en militaire geschiedenis van het terrein op een aantrekkelijke en inspirerende manier te presenteren. Vanuit mijn leeropdracht is de interactie tussen krijgsmacht, in dit geval vooral Marine, en samenleving een

³⁶ Vergelijk de uitspraak van M. Hughes en W.J. Philpott: “there is very little in modern human history which has not been determined or touched by war”, in idem (eds.), *Palgrave advances in modern military history* (Londen 2006) 1. Zie voorts L. Brice en T.M. Roberts (eds.), *The Boundaries of War. Local and Global Perspectives in Military History* (Quantico VA 2024) 24-25.

³⁷ A. Lemmers, *Van rijkswerf naar facilitair bedrijf* (Den Haag 2005).

zwaartepunt, en dit vormt een interessante en vruchtbare manier om de innige verwevenheid van deze twee in al haar facetten ook voor een breder publiek zichtbaar te maken.

Niettemin zal ook de harde kern van de militaire geschiedenis, inclusief de *unsavoury tidbits* en *unedifying stories*, de aandacht houden.³⁸ Deze zijn immers, ook vandaag, een wezenlijk deel van het verschijnsel oorlog – u hoeft de kranten, de TV of de social media maar te volgen. Niet alleen omdat ze daadwerkelijk plaatsvinden, maar ook omdat de afschuw erover kan worden gemobiliseerd om de tegenstander in een kwaad daglicht te plaatsen en zo een strategisch voordeel te verwerven. *Information warfare* in optima forma.

Dat betekent dat ik ook tijd wil vrijmaken voor onderzoek naar oorlogshandelingen en de voorbereiding daarop, en naar het veelal weinig uitgekristalliseerde strategisch en veiligheidsdenken dat daaraan ten grondslag ligt met alle consequenties van dien. In samenwerking met mijn Amsterdamse collega Samuël Kruizinga hoop ik een project over strategievorming in Nederland te initiëren dat ook het concept strategie zelf tot voorwerp van studie maakt: wat verstonden beleidsmakers eigenlijk onder strategie? Wat voor veiligheidsconceptie huldigden zij en hoe ontwikkelde zich dat?

Dat strategische en veiligheidsdenken bestrijkt overigens niet noodzakelijkerwijs enkel de inzet van militaire middelen. Zo heb ik een aantal jaren terug studie gemaakt van het voorlichtingsbeleid van Defensie in het begin van de Koude Oorlog, een beleid dat draagvlak moest genereren voor defensie-uitgaven, het NAVO-lidmaatschap en duidelijk moest maken dat Nederland geleerd had van de nederlaag van 1940. Schouder aan schouder met de bondgenoten zou het Russische agressie kunnen ontmoedigen, en het zou, mocht het onverhoopt toch mis gaan, niet alleen staan. Het onderzoek begeeft zich niet alleen op het terrein van de media- en mentaliteitsgeschiedenis, het is, omdat het gaat over de vraag hoe

³⁸ MacMillan, *War*, 5.

Nederland te verdedigen, evenzeer bona fide militaire geschiedenis.³⁹ Het is ook verbazingwekkend actueel, al kon ik dat destijds niet bevroeden. De receptie van dit soort activiteiten is echter merkwaardig onderbelicht, ondanks de grote en groeiende aandacht voor information operations, *strategic communication* en zelfs *cognitive warfare*. Het verleden herhaalt zich weliswaar niet, willen we iets kunnen zeggen over de lange-termijn effecten van dit type operatie, dan is studie van het verleden onontbeerlijk. Ik hoop daar, hetzij zelf, hetzij via een promotietraject, aandacht aan te kunnen besteden.

U zult de komende jaren derhalve op een veelheid van terreinen activiteit kunnen observeren. Dit verradt echter niet een gebrek aan focus. Integendeel, het doet recht aan het caleidoscopische, kameleontische karakter van het militair bedrijf en diens gevolge het vakgebied van de militaire geschiedenis.

Dit kan ik echter niet alleen. In de eerste plaats wil ik de Stichting Wetenschappelijk Onderwijs en Onderzoek NLDA en de Decaan van de Faculteit Militaire Wetenschappen danken dat ze mij voor één dag in de week aan de UvA hebben willen uitlenen. Daarnaast wil ik het College van Bestuur van de Universiteit van Amsterdam, de Decaan van de Faculteit der Geesteswetenschappen en de afdeling Geschiedenis, Europese Studies en Religiewetenschappen daarbinnen, bedanken dat ze de leerstoel van mijn illustere voorgangers en leermeesters Ger Teitler, Herman Amersfoort en Wim Klinkert hebben willen continueren. Mijn Amsterdamse collega's Jonas van Tol, djoeke van Netten, Daniël Knecht, Samuël Kruizinga, Marjet Brolsma en Vincent Kuitenbrouwer hebben mij geholpen mijn draai op onderwijs- en onderzoeksterrein te vinden. Samen leiden we een nieuwe generatie militair historici op, die nieuwe inzichten zullen aandragen en het vakgebied verder zullen ontwikkelen. Het zou

³⁹ F.H. Baudet, *Het vierde wapen. Voorlichting, propaganda en volksweerbearheid, 1944-1953* (Amsterdam 2013).

daarbij mooi zijn als het thema oorlog ook in het curriculum van de bachelor geschiedenis ruimer aan bod komt.

De tijd die ik in Amsterdam doorbreng wordt in Breda opgevangen door mijn collega's Wim Klinkert, Henk de Jong, Michiel de Jong, Kim Bootsma, Wouter Hagemeijer en Mathijs Creemers. Ik streef ernaar de interactie tussen Amsterdam en Breda te versterken. Dat doen we al in de master Militaire Geschiedenis waar jaarlijks in Breda een conferentie plaatsvindt waar civiele militair-historische studenten en aspirant-officieren die bij de Bredase sectie Militaire Geschiedenis en Strategie afstuderen, elkaars onderzoek becommentariëren. Ik hoop en verwacht dat we ook op onderzoeksterrein tot een inniger samenwerking, kruisbestuiving en kennisuitwisseling zullen komen. Ik dank u allen voor het in mij gestelde vertrouwen.

En dat brengt mij bij de hier aanwezige studenten en alumni van de master Militaire Geschiedenis, maar eigenlijk bij u allen. Geschiedbeoefening schuurt, zeker waar het een pijnlijk verleden betreft. In tal van landen hebben politici de behoefte gevoeld om de duiding van het verleden aan hun politieke ambities te onderwerpen. Ik noem u Duitsland, Italië en Japan, de communistische landen, of wat recenter, Rusland. Maar ook dichterbij huis woedt een strijd om het eigenaarschap van de duiding van het verleden, in de hoop daardoor zeggenschap te krijgen over de identificatie van prioriteiten en bedreigingen in het heden. Het huidig tijdsgewricht stelt ons in dat opzicht voor uitdagingen waarvan we, wellicht naïef, hadden gehoopt dat we ze niet meer zouden hoeven te overwinnen. Neemt echter ter harte het woord van de Britse strategisch denker Basil Liddell Hart:

*Camouflaged history not only conceals faults and deficiencies that could otherwise be remedied, but engenders false confidence – and false confidence underlies most of the failures that military history records, it is the dry rot of armies.*⁴⁰

⁴⁰ B.H. Liddell Hart, *What is military history?* (Londen 1971) 27.

Ik zou eraan willen toevoegen, *and of nations*.

Als laatste wil ik mijn thuisfront bedanken. Marja en mijn kinderen Manuel en Quinten. Marja, de weg die we de afgelopen dertig jaar hebben afgelegd, leidde langs fraaie vergezichten. Ik had hier niet gestaan zonder jou. Manuel, Quinten, jullie hebben beide op die route je eigen uitdagingen getrotseerd. Ik sta hier met vertrouwen in jullie toekomst.

Ik heb gezegd!

Floribert Baudet (1971) studeerde Geschiedenis aan de Rijksuniversiteit Groningen. Hij promoveerde in 2001 aan de Universiteit Utrecht op *Het heeft onze aandacht*, een studie naar de drijfveren van het Nederlandse mensenrechtenbeleid ten aanzien van Oost-Europa en Joegoslavië. Sinds 2006 is hij, met een korte onderbreking waarin hij zich met de studie van cyber- en inlichtingenoperaties bezighield, universitair hoofddocent Strategie aan de Faculteit Militaire Wetenschappen van de Nederlandse Defensieacademie. Op 1 juli 2023 werd hij benoemd tot bijzonder hoogleraar Militaire Geschiedenis in het bijzonder die van Nederland aan de Universiteit van Amsterdam.

Van zijn hand verschenen onder meer *Officieren aan het woord. De geschiedenis van de Militaire Spectator* (met Ben Schoenmaker, 2007) en *Het vierde wapen. Voorlichting, propaganda en volksweerbearheid, 1944-1953* (2013).